

ANDRÉ GIDE

Ciudat, destinul literar al lui André Gide! În cei dinți douăzeci de ani al acestei cariere strălucite, în vreme ce prietenii săi cucereau o glorie rapidă (Pierre Louys, camaradul din anii adolescenței devenea autorul celebru al „Atroditel” iar Francis Jammes era admirat fără șovărire), Gide rămânea aproape necunoscut sau ceace-i mai rău, neînțeles. Dealmintert ceea ce izbeghe în viața literară a lui Gide sunt mai întâi erorile grave, confuziile dureroase ale criticii. Gide a avut o admirabilă vorbă, încercată de-o grea părere de rău sub înfățișarea ei spirituală, când s'a văzut neînțeles sau falsificat. După ce citise un portret pe care l'adețeașe un tânăr dar foarte ascuțit critic literar — Gide a exclamat:

— Toți cei cari nu mă cunosc mă vor recunoaște îndată în acest portret!

Abia cu puțin înainte războiului — a primului război european — un foarte restrâns grup de scriitori începe să se strângă în jurul lui Gide. Din acest grup de elită avea să se nască mai târziu Nouvelle Revue Française și din paginile ei avea să se răspândească influența lui André Gide. Dar Gide trebuia să aștepte până în 1920 ca să-și vadă recunoscută de cercuri mai largi — nu numai franceze — opera atât de fecundă. Poate că tocmăș făcându-și această operă a creat un oarecare obscuritate, și se datorase farmecului straniu și puterea ei neîndoielnică. Dint'odată, André Gide își găsea locul — un loc de primul ordin în litera franceze. După anii turburi ai războiului, Gide aducea cuvântul liberator în „Nouritures terrestres” — devenind astfel părintele literaturii de „evadare” care trebuia să ajungă atât de esențială și atât de semnificativă pentru epoca noastră. „Nu mă urmă”, suna sfatul său, dar glasul era atât de tulburător încât nimeni nu-și putea înțelegi să-l urmeze. Influența sa nu depășea totuși cadrul restrâns al cercurilor.

Ca să ajungă să fie cunoscut de straturile mai largi ale cititorilor nu trebuia mai întâi să izbucnească atacurile unui catolic netolerant cum e Henri Massis și cele mai puțin substanțiale dar mai violente ale lui Henri Bérard. Gide cunoscând în urma acestor atacuri celebritatea năufimii care voia să pătrundă misterul acestei opere atât de contestate. Influența sa începu să crească la reputația sa de mare artist al prozei franceze își găsește până și recunoașterea lui Léon Daudet. Uneori chiar, se părea că Gide e amenințat

să ajungă un scriitor burghez — aproape „bien pensant” — dar mobilitatea spiritului său se însurcinea să desmină această stabilizare. Ar fi totuși greșit să se creadă că procesul Gide e terminat și cauza sa câștigată definitiv. Chiar acum, când elita intelectuală a Franței l-a sărbătorit cu prilejul aniversării sale, Gide e respins de o parte a criticii.

Dacă unii văd în el pe cel mai strălucit scriitor al Franței de azi, sunt destui aceia cari îl socotesc un scriitor detestabil — ca să nu mai vorbim de învinuirea ce i se aduse de-a fi exercitat o înrădire funestă asupra literaturii din ultimii douăzeci de ani. I se impută mai ales „instabilitatea” pe care catolicii o atribuie unui spirit diavolesc și unei totale lipse de credință. E greu să fixezi fizionomia unei personalități atât de diverse, atât de contradictorii, atât de neobișnuite. El însuși mărturisește că n'ar putea să-și lămurească unele trăsături ale temperamentului său. E semnificativ totuși că admiratorii săi au început să vorbească de serenitatea gidiană așa cum se vorbește de serenitatea lui Goethe.

Gide s'a născut la 22 Noembrie 1869, dintr'o familie de mari burghezi protestanți, la Paris. Tatăl său era profesor la Facultatea de drept iar mama descindea dintr'o veche familie catolică din Normandia. Unii au încercat să explice „neliniștea” sa intelectuală, punând-o în seamă acestui dublu alcatm religios — și Gide însuși a strălucit mai de mult asupra acestui explicații. Este dealmintert cu puțință ca el să dateze acestor ascendențe religioase contradictorii faptul de-a nu se fi închinat unui singur adevăr.

Copilaria sa se scurge în Provence și în câmpia normandă. Din confruntările cu peisajul Provençal își trage Gide dragostea pentru măreția și liniștea antică, iar din sederea sa în Normandia pasiunea aceea cam tulburătoare pentru „ceea ce ascunde” și pentru comentariul lucid. Vă amintim cu cât farmec a evocat în „Si le grain ne meurt” anii petrecuți în Normandia, la La Rocque. Il vedem acolo pe tânărul Gide îmbălbânda-se de plăcerea atât de puțin protestantă de-a se îndoi în fânul grajdului, de-a pescui păstrăvul ca un put de fărâș, de-a ține un terbar ca Jean Jacques Rousseau, însfârșit ducând o viață misterioasă la care cel mari din jurul său nu luau parte.

Adolescentul Gide vrea să ajungă muzician. Muncește cu înverșunare și crede să ajungă un virtuoz al pianului. Pasiunea aceasta e profundă. Intr'una din zile, prin ușa deschisă a profesorului, aude pe un elev executând fără greș o sonată de Schumann. Il cuprinde desădejea gândindu-se că nu va ajunge niciodată la o asemenea desădejeșire. „chitică” și începe să plângă pe scară... Până azi, nimeni nu se poate lăuda că Gide a cântat pentru dânsul la pian. Nu se apropie de pian decât e stăgur. Numai pentru el... Execută câte-o frază de Chopin, apoi o repetă, o precizează.

O nouă pasiune la locul muzicii: poezia. Cu Pierre Louys frecvența pe Mallarmé și pe Hérédia. Publică însfârșit neuitatele: „Caecie” lui André Walter în cari înima sa de douăzeci de ani se spovedește într'un lirism discret. Oamenii ca Maeterlinck, Henri de Régnier și Mallarmé admiră poeziile lui André Wal-

A IMPLINIT

70

DE ANI

ter... Simbolismul îl atrage la început, dar Gide se păstrează în marginea acestei răsundătoare mișcări de înnoire. Marea sa expediție poetică avea să fie călătoria pe care-o face în Africa de Nord, când n'are decât douăzeci și cinci de ani. Acolo, ultimele legături, ultimele constrângeri ale educației sale protestante, cad. Cunoșc bușia vieții în toată amplexarea ei. Multă vreme, dela Biskra la Toujourt, Gide își plimbă încântarea și bucuria. Creștin totuși, se smulse din mijlocul acestor plăceri — oferindu-și spectacolul propriilor sale sfârșiri lăuntrice. În „Său” arată primejdia de-a se abandona, iar în „Prometeu rău înălțat” și în „Paludes” își bate joc cu o grimază tragică de crucea pe care-o poartă... Pentru a-și regăsi echilibrul, Gide ajungă să privească lupta celor două porniri din sufletul său, ca un spectator lucid. Privind în ei însuși cu un ochi limpede, Gide nu se mai tulbură. Peisajul său sufleteșc merită o judecată obiectivă.

Ceeace unui uită, sunt paginile numeroase pe care Gide le-a publicat în „Revue Blanche”, în „l'Ermitage”, în „Mercure de France” — pagini din care el apare ca unul dintre criticii cei mai însemnați ai epocii.

După publicarea „Imoralistului”, indiferența din jurul său i se păru atât de gravă încât desădejeșea îl făcu să nu mai publice nimic câțiva ani deardândul.

Astăzi, Gide locuiește aproape tot anul pe domeniul său normand, la Cunerville. Toți cei cari nu-l cunosc decât din legenda de prost gust jertă în juru-l, îl reprezintă ca pe-un fel de puritan sumbru și sever când încreșea spiritului său îl face accesibil la cele mai noi și îndrăznețe experiențe umane. Acolo, Gide e un mare latifundiar — în înțelesul deplin al cuvântului — supraveghează singur muncile agricole. E ospitaler, de-o mare politețe, fără nicio asprimie. E văzut uneori cu prietenii săi și cu copiii acestora ducându-se la plaja dela Etrelat, din apropiere, și voioșia sa n'are nimic de pastor protestant, cum și-l închipuie unii. Gide nu înbește „lumea” — dar manifestă o curiozitate vie pentru oameni. O mărturisește singur, mai bine ca oricine, în cartea sa „Divers”: „Am rămas întotdeauna și rămân și acum uluit când e vorba de tarahit, sunt întotdeauna gata să mă dau laoparte, să mă supun, să cerșez. Și fără îndoielă că această inclinție naturală a firei mele a fost încurajată de percepțiile Evanghelice — pe care le-am luat și le iau încă

în serios — și care au sfleuit gândirea mea în așa fel încât nu iau altceva în serios. Aplauzele, decorațiile, onorurile n'au în ochii mei decât un preț derizoriu; favorurile mă astingheresc, privilegiile mă umilesc ca pe toți acei cari socotesc adevărate aceste cuvinte: „Impărăția mea nu-i din lumea aceasta... cei dinți vor fi cei din urmă” — și cari pun în practică acest percept: „dacă îți ia cineva cămașa, dă-i și haina”.

În privința asta, Gide amintește pe Lessing care punea: Voi pălmuși pe acela care-mi va spune „om mare!”

Gide nu vrea să fie un „om mare” — și poate că nici un „mare scriitor”. Gide vrea să rămână un om pur și simplu legat de condiția umană cu toate însușirile și scâderile ei.

S. D.